

Paul Mirande

OVERTOCHTEN

verhalen onder de noorderkeerkring

CUENCA (ECUADOR), 2026.

CONTINENTENDRIFT

OVERTOCHTEN
verhalen onder de noorderkeerkring

BROKSTUKKEN
verhalen van de moderniteit

CONDOR
kroniek van een reis naar de roots

JAGUAR
kroniek van een reis naar de dood

aan Yves Coël

« Ik heb in de zee geploegd. »

SIMÓN BOLIVAR

JACHT	7
VAL	123
RUPS	193
RECORD	233
VULKAAN	269
VERLOS	303

JACHT

KRONIEK VAN EEN REVOLUTIONAIR

“ZOON MOORDENAAR CHE GELAUWERD
OP KEY WEST”

VAL

KRONIEK VAN EEN VISIONAIR

“ZESVOUDIGE MOORDENAAR GEÏNTERNEERD
IN USHUAÏA”

RUPS

KRONIEK VAN EEN VLINDERAAR

“BIOPIRAAT NAGEJAAGD OP OEVERS AMAZONE”

RECORD

KRONIEK VAN EEN WIELERHELD

“UURRECORDHOUDER MARIACHI IN DEATH VALLEY”

VULKAAN

KRONIEK VAN EEN MENSENJACHT

“VULKANOLOOG REDT PRIESTER OP MEER ATITLÁN”

VERLOS

KRONIEK VOORBIJ GOED EN KWAAD

“BOEZEMVRIENDEN OOG IN OOG IN LA LIBERTAD”

Jacht

KRONIEK VAN EEN REVOLUTIONAIR

1. Alpino

Victor Hugo, dokter dePoo, riep plots de zaal vol lookalikes van de Che op Amerika te bevrijden van de Amerikanen. Ik dacht : Wordt ie nu helemaal gek ? Ik keek vluchtig rond in de Sloppy Joe's Bar. Er hing, zoals altijd, een broeierige sfeer. Vlak voor het fel belichte podium applaudisseerde een zonnebankbruine blondine in een zilveren T-shirt met zowel voor als achter de kop van de Che onbedaarlijk. In haar zog applaudisserden even geestdriftig alle lookalikes die voor een speciale fotosessie waren gekomen. De dubbelganger van Fidel Castro – want het was uiteraard de Commandant zelf niet – was die dag gekiekt met Ernest Hemingway. Niet met de schrijver zelf natuurlijk, maar met diegene die het jaar tevoren – het jaar waarin Hemingway honderd zou zijn geworden – de lookalikewedstrijd won. Aan de muur hing de ook al fel belichte zwart-witfoto waarop de auteur van *DE OUDE MAN EN DE ZEE* de hand drukte van de toen kersverse nieuwe leider van Cuba. Die foto, genomen na een viswedstrijd georganiseerd door Hemingway himself, was al veertig jaar oud. Op een andere foto uit dezelfde periode was Ernesto Guevara de la Serna – alias de Che – afgebeeld met een naar de hemel gericht geweer. Victor Hugo zelf was vermomd als de Che. Toch was ie met zijn zwarte alpino met rood sterretje, zijn spichtige snorbaard en zijn weelderige hardos slechts elfde geëindigd in de lookalikewedstrijd. Nochtans leed hij, net als de Che, aan astma en had dan ook steeds een inhalator bij de hand. Maar misschien lag het aan die ene ooglap op zijn linkeroog en die ene zeeschelp rond zijn nek – waardoor hij toch iets had van een piraat – dat hij zelfs niet bij de eerste tien eindigde.

Met zijn verhaal over de zoon van de moordenaar van de Che die zelf in de voetsporen van de Che wilde treden, kaapte Victor Hugo de

hoofdprijs weg van een andere wedstrijd. Lorian Hemingway, kleindochter van de Nobelprijswinnaar van 1954, organiseerde al jaren in Key West een verhalenwedstrijd. Voor de allereerste lookalikewedstrijd van de Che hield ze een extra editie. En ook zij schrok zich een aap toen ze Victor Hugo's oproep hoorde. Was die soms als grap bedoeld ? Zoals toen de stichters van de Conchrepubliek, negentig mijl benoorden Havana, de oorlog verklaarden aan Washington ?

2. Dodentest

Voor het podium stond een dertigtal valse Che's, waaronder Benicio del Toro – net als Victor Hugo geboren in het jaar van de dood van de Che – te stampvoeten. Een uur geleden hadden ze nog de ultieme test moeten afleggen. De laatste test voor het eindoordeel van de jury waarvan ook Alejandro Ruz – de dubbelganger van Fidel Castro – en Rick Kervan – de lookalike van Ernest Hemingway – lid waren. De dodentest. Een tafereel dat iedere acteur of actrice in welke thriller of detective ook feilloos moet kunnen naspelen. Je moet doen alsof je dood bent. Knipper je plotseling met je ogen of haal je zelfs maar lichtjes adem, dan moet de scène worden overgedaan. De kandidaten moesten zich om beurten met verwarde haardos, ontbloot bovenlijf en met de ogen wijd open uitstrekken op een houten tafel. Dat was geen sinecure. Want zij moesten er levendig uitzien, net als de Che na diens executie. Aldus werd hij althans vereeuwigd op een zwart-witfoto op hetzelfde ogenblik dat de opvolgers van Lenin het jubeljaar van de Oktoberrevolutie vierden. Het door bejaarde griezels geleide Kremlin was de Che, nochtans een overtuigd communist, geenszins gunstig gezind. Hij had het immers aangedurfd de Sovjet-Unie als imperialistische mogendheid te brandmerken. En dat was

zelfs voor de Commandant – alias Fidel Castro – ondanks diens geveinsde gebaren van sympathie, een brug te ver. Ook in Bolivia zelf was de communistische partij niet blij met de gewapende strijd van de Che. Plots werden alle militanten immers beschouwd als binnenlandse vijanden.

En toch is de Che nooit populairder geweest dan na zijn dood. De laatste brief die hij tweeënhalf jaar voor zijn einde aan zijn ouders schreef, ving hij aan met naar Rossinant te verwijzen. Rossinant is de knol van Don Quichot. Iedereen weet wat donquichotterie betekent. Onpraktisch idealisme. De Che beloofde de boeren de grond die hen door toenmalig president Barrientos was afgepakt terug te schenken, dit terwijl net een landhervorming had plaatsgehad.

Net zo wilde de Che zich als een *nieuwe mens* gedragen in een wereld waar de nieuwe mens nog lange tijd een hersenschim zal blijven. Toch is de Che ook voor mij een icoon geworden van de nieuwe mens, dokter dePoo. De mens die zijn medemens niet meer onder de knoet houdt omwille van huidskleur of geloof. De mens die zich verzet tegen de macht van het geld die ons Amerikanen zo wild maakt. Geen wonder dat talloze mensen zich dan ook aan de Che willen spiegelen. Op T-shirts, posters, vlaggen en muren zet hij zijn onsterfelijke veldtocht voort.

Het lag dan ook voor de hand dat exact drieëndertig jaar na zijn dood in de Sloppy Joe's voor de allereerste keer die lookalikewedstrijd zou worden georganiseerd. Meer dan honderd kandidaten willen ieder jaar op eenentwintig juli – de geboortedatum van Hemingway – *Hemingway van het jaar* worden. Hun gelijkenis betreft nota bene alleen de Hemingway met witte haren en baard die zich, de zestig voorbij, met een jachtgeweer voor het hoofd schoot. De jongere versie van Hemingway was oorspronkelijk zwartharig en baardloos. Om *Che van het jaar* te worden op negen oktober – de

sterftedatum van de Che maar Victor Hugo's verjaardag – waren slechts een dertigtal kandidaten opgedaagd. Het was echter de allereerste keer dat de Che werd geëerd. De Chelookalikes moesten fysiek zoveel mogelijk gelijken op de man die Amerika gewapenderhand wilde bevrijden van de Amerikanen. Maar om de hoofdprijs binnen te halen, moest je ook charisma hebben, anders kon je evengoed zijn wassen beeld lauweren. Wassen beelden vertonen weliswaar veel gelijkens met het origineel, maar missen dat ietsepietsje dat een persoon tot een persoonlijkheid maakt. En zoals we intussen wel weten, was de persoonlijkheid van de Che complex. Zijn nieuwe mens was in het licht van het hyperindividualisme – dat de mensenrechten tot hoogste norm verhief – nog zo geen gek idee. En persoonlijk zou ik de Che dan ook bestempelen zoals Napoleon Francisco de Miranda, de voorloper van Simón Bolívar : *Een Don Quichot die niet gek is !*

3. Podium

Fysieke gelijkens en wat charisma, meer moest het niet zijn om kans te maken de lookalikewedstrijd te winnen. Dat de Che, toen ie stierf, net geen veertig was, terwijl de meeste deelnemers ouder waren dan vijftig, werd maar voor lief genomen. De vijftigers hadden allemaal zonder uitzondering een wat dikkere buik terwijl de Che door de vele ontberingen fel vermagerd was. Hun neuzen waren niet zo recht en hun ogen niet zo fel. En niemand van hen slaagde er echt in zijn innemende glimlach na te apen.

Uiteindelijk werd de hoofdprijs trouwens niet toegekend aan Benicio del Toro. De jury vond hem te goedlachs. Een kandidaat met een wat grover gezicht die fel op Omar Sharif geleek, werd ten slotte

nummer één. Hij overtuigde meer als idealist die Amerika wilde bevrijden van de Amerikanen !

Nu ik eraan denk : Amerika bevrijden van de Amerikanen, was dat niet, in Key West, de hoofdplaats van Monroe County, het omgekeerde van de Monroeleer ? Die stelde, zo werd ons op school toch geleerd, dat Amerika de Amerikanen moest toebehoren. Het lijkt de logica zelve. Een land behoort immers toch zijn inwoners toe ? Zij bewerken het. Zij bewaken er de grenzen van. Alleen weet intussen iedereen – nou, eerlijk gezegd, niet iedereen – dat aan die formule iets schort. Met *Amerika* werd weliswaar het hele continent van noord tot zuid bedoeld, maar met *Amerikanen* niet alle bewoners van dat continent. Niet de indianen, niet de negerslaven en ook niet de Canadezen en Mexicanen, noch alle volkeren onder de noorderkeerkring. Alleen de burgers van de staten die, net als wij, dokter dePoo, Washington als hoofdstad erkennen.

Victor Hugo's oproep betekende dan ook gewoon dat onze goeie ouwe Oom Sam zich eens en voor altijd moest terugtrekken uit de rest van het Amerikaanse continent. De rest van de wereld zou dan wel volgen als een reeks domino's die de ene na de andere omvallen !

Het spreekt vanzelf dat niet iedereen het daarmee eens is.

Tegenover hen die *Yankee, go home!* schreeuwen, stellen de plaatselijke rednecks, die ook een zuiders type als ik met de nek aankijken : *America, love it or leave it!* Een aantal eigenaars van luxejachten, die vanuit Duval Street de Sloppy Joe's hadden betreden, begonnen Victor Hugo en zijn volgers dan ook voor *vuile rooien* uit te maken. Dat is in dit paradijs voor multimiljonairs nog altijd het startsein van wildwesttoestanden.

Vreemd genoeg werkt de loutere evocatie van de rode kleur op de rednecks nog altijd als een rode lap op een stier. Briesend naderden ze dan ook het fel belichte podium om Victor Hugo van het podium te

sleuren. Op dat moment wist ik dat ik niet meer passief kon blijven toekijken. Ik versperde die gebronsde skippers dan ook vliegensvlug de weg op gevaar af zelf een vuistslag te incasseren. En maakte hen, met mijn witte jas om, duidelijk dat Victor Hugo uw patiënt was en zijn optreden deel uitmaakte van zijn therapie.

4. Schipbreukeling

Kort nadat begin september de tropische storm Ernesto ging liggen, spoelde Victor Hugo samen met Alejandro Ruz aan in Key West. Zij kropen beiden uit het op een koraalrif gestrande wrak van een twaalf meter lang jacht. Een schamel jacht als je het vergeleek met de blitse luxejachten rondom. Maar wel een jacht met een geschiedenis. Want bij nader inzien bleek het de Pilar, het legendarische jacht van Hemingway, te zijn !

Victor Hugo droeg in zeewater gedrenkte gevangenskleren. Alejandro Ruz, de slungel in kletsnat militair tenue die hem vergezelde, leek als twee druppels water op Fidel Castro. Toen die twee opeens opdoken in de straten van Key West was er een begin van paniek.

Sommigen dachten dat het een grap met een verborgen camera was. De meesten echter reageerden verschrikt. Hoe zouden kerkgangers reageren, denkt u, als ze plots voor het heilig altaar de baarlijke duivel zagen opdoemen ? Voorbijgangers, in de waan dat Fidel Castro zelf naar Key West was gekomen om het beloofde land binnen te vallen, waarschuwden een verkeersagent. Die aarzelde geen seconde en deed de door Duval Street dolende schipbreukeling meteen de boeien om. Victor Hugo zelf werd in een ambulance overgebracht naar de naar u genoemde inrichting. Hij kraamde wartaal uit en had het in een mengeling van Engels en Spaans voortdurend over de Che.

Victor Hugo is geen schuilnaam. Generaal Joseph Hugo noemde zijn zoon, de latere auteur van DE ELLENDIGEN, Victor. In West-Europa is Victor Hugo de samenvoeging van een voor- en familienaam. In Zuid-Amerika echter is het een zeer gangbare voornaam, meestal gevolgd door twee familienamen : Hernández, Fernández, of iets in die trant. Victor Hugo's ware familienaam verzwijg ik liever. Iedereen kent hem trouwens. Beweert hij immers zelf niet de zoon van de moordenaar van de Che te zijn die in zijn verhaal de hoofdrol speelt ?

Na hem grondig te hebben onderzocht, schreef u – het moet gezegd – een revolutionaire therapie voor. U dacht toen wel dat Victor Hugo zich vereenzelvigde met de Che. Volgens u kon iemand die zich Napoleon waande slechts van die waan worden verlost door hem ook echt Napoleon te laten zijn. Als die persoon alle veldslagen van Austerlitz tot Waterloo opnieuw beleefde, zou zelfs Napoleon Napoleon niet meer willen zijn. Dat was althans de redenering. Alleen Napoleon kon uiteraard Napoleon zelf zijn. Maar dan nog was hij als historische figuur een mengeling van werkelijkheid en verbeelding. Nu zal bij de strateeg Napoleon de werkelijkheid de verbeelding wel hebben overheerst, anders kan je geen veldslagen winnen. Maar de waan een wereldheerser te zijn was dan weer een product van zijn verbeelding. Bij de fantast Victor Hugo – al is *fantast* niet het juiste woord voor zijn hang naar fictie wanneer de werkelijkheid zelf tekortschiet – was het net andersom. De verbeelding wou de werkelijkheid voortdurend de baas zijn. Toch was en is hij niet gek. Want hij waant zich de Che niet. Hij wil alleen doen wat de Che gedaan zou hebben indien de Che niet door zijn pa was vermoord. Hoe kan je echter weten wat iemand die is overleden op de dag waarop jijzelf ter wereld kwam gedaan zou hebben indien hij met een

schone lei had kunnen herbeginnen ? Dat is bijna onmogelijk. Tenzij je ook echt beleeft wat hij beleefd zou hebben.

Na Victor Hugo's verhaal ettelijke keren te hebben gehoord, denk ik dat hij de waarheid spreekt. Meestal toch. Zelfs wanneer zijn geheugen hem in de steek laat en hij, zoals alle fantasten van zijn soort, zijn verbeelding laat spreken. Natuurlijk is er geen enkel bewijs dat hij als zoon van Mario, de moordenaar van de Che, geboren is op de dag van de executie van de Che. De enige nog levende getuigen – niet van zijn geboorte maar van wat hij beweert beleefd te hebben – blijken dubbelgangers te zijn. En wie gelooft nou een dubbelganger, op zich al een bewijs in vlees en bloed dat schijn bedriegt ?

5. Muurschildering

Victor Hugo's verhaal is er jammer genoeg geen met een duidelijk begin en slot. Het lijkt veeleer op een naïef fresco op een vervallen stadsmuur. U weet wel : zo een muurschildering die de lotgevallen van een volksheld uitbeeldt. In zijn geval zou ze drieëndertig jaar overspannen en Victor Hugo op verschillende leeftijden in scène zetten. Van Vallegrande, waar hij is geboren en de Che dertig jaar lang begraven lag, tot Key West, waar wij hem onder handen namen !

Om te beginnen was er de executie van de Che door Victor Hugo's pa Mario in La Higuera de dag waarop deze in Vallegrande een zoon kreeg. Vervolgens werd het lijk van de Che omstuwed door een nieuwsgierige en soms rouwende menigte, maar ook door militairen die hem als een jachttrofee beschouwden.

Na de dood van de Che verspreidde zich het gerucht dat al diegenen die met zijn executie te maken hadden het met ballingschap, een ziekte of zelfs hun leven zouden bekopen. Van de boer die de positie van de Che verried tot de president die het bevel tot executie gaf. Van

de onderofficier die de Che de eerste nacht na diens arrestatie moest bewaken tot de hooggeplaatsten die de Che mishandelden, bij zijn lijk poseerden of zijn handen afhakten. Allen zouden ze op een of ander manier gewroken worden. Je kon je zelfs afvragen of hier niet iets als de vloek van de farao in het spel was. Iedereen die op een of ander manier het graf van een farao schond, zo luidde de legende, moest het met zijn leven bekopen. Aan diegenen die het graf van Toetanchamon ontdekten, kon de vraag niet meer worden gesteld. Zij stierven allemaal kort na de ontdekking aan allerlei mysterieuze ziektes of ongelukken. De Che was echter geen farao, zelfs niet in Cuba, waar de Commandant nog altijd de plak zwaait. Voor een marxist zou het inroepen van een dergelijke vloek op zich trouwens reeds heiligschennis zijn.

Bij nader inzien ging het trouwens om perfect verklaarbare verschijnselen. Nu eens betrof het inderdaad een wraakactie van aanhangers van de Che, dan weer een echt ongeval : een helikoptercrash, een auto-ongeluk of een verdwaalde kogel. Het vaakst echter ging het om afrekeningen tussen rivaliserende militairen die de macht naar zich toe wilden trekken. Bolivia heeft nu eenmaal een traditie van militaire staatsgrepen. Mario zelf overleefde, maar moest ondergronds gaan en vaak van naam veranderen.

Na de illustratie van de vermeende vloek van de Che zien we de vijfjarige Victor Hugo aan de voet van de Eiffeltoren twee zeeschelpen van Pablo Neruda in ontvangst nemen. Tot vandaag bewaart hij de kleinste van de twee Strombussen of vechtersslakken rond zijn nek als een fetisj. Dat is trouwens ook de schelp die voorkomt in de vlag van onze bloedeigen Conchrepubliek.

Als achtjarige is Victor Hugo in Parijs getuige van de moord op ambassadeur Joaquin Zenteno, de generaal die opzichtig bij het lijk van de Che poseerde. De moord op Zenteno, uitgevoerd door twee

bebaarde mannen, werd opgeëist door aanhangers van de Che, maar kon evengoed begaan zijn in opdracht van president Hugo Banzer. Die beschouwde Zenteno, een voormalig medestander, immers plots als een uit de weg te ruimen tegenstander.

Na met zijn pa in Brussel te zijn terechtgekomen, bezoekt Victor Hugo zes jaar later zijn oma Graciela in La Paz. Hij maakt er de val mee van de laatste president van Bolivia die door een militaire coup aan de macht is gekomen en wordt marxist.

Terug in Brussel, waar hij zijn middelbare studie afmaakt, wordt Victor Hugo verliefd op Katja Garcia, de dochter van een afgezant van Salvador Allende. Katja's pa Marcos moest na de militaire coup van de Patriarch – alias Augusto Pinochet – zijn status van onschendbaar diplomaat verruilen voor die van politiek vluchteling.

Victor Hugo is nog maar zeventien wanneer hij voor Katja de eed aflegt in de voetsporen van de Che te zullen treden en het onrecht waar ook ter wereld te zullen bestrijden. Katja overhaalt hem lid te worden van een Chileense verzetsgroep, *Patriottisch Front* genaamd. Als test moet hij in Isla Negra Neruda's, door Mao geschonken lievelingsschelp aan Neruda's grafsteen opgraven : de *Thatcheria mirabilis* !

Zo wordt Victor Hugo ten slotte het op één na jongste lid van de eenentwintigkoppige groep die, vermomd als een religieuze orde, de Patriarch wil opblazen. De granaat uit zijn bazooka ketst echter af op de geblindeerde Mercedes van de tiran.

Op het Grondwetplein achter de Moneda probeert Victor Hugo het op de eenenzeventigste verjaardag van de Patriarch een tweede keer. Alleen. Maar ook deze poging loopt met een sisser af. Een scherpschutter raakt Victor Hugo aan het linkeroog.

Via zijn geboorteland Bolivia vlucht Victor Hugo een eerste keer naar Cuba. Dat eiland heeft in zijn ogen de vorm van een loodgrijze

hamerhaai. Het uitstekende gedeelte van de kop van de haai wordt gevormd door de Sierra Maestra. Vandaar veroverden de twaalf overlevende strijders van de Granma – een jacht dat ongeveer even lang was als de Pilar – met de Commandant en de Che ten slotte het hele eiland. Victor Hugo wordt door de Commandant aangesteld als ordonnans van de Held van de Revolutie, generaal Arnaldo Ochoa. In het volgende tafereel wordt generaal Ochoa op bevel van de Commandant echter geëxecuteerd.

Na Ochoa's executie duikt Victor Hugo opnieuw op in Chili. Dat land, geprangd tussen de Andes en de Stille Oceaan, heeft in zijn ogen de vorm van een uitgerekte ratelslang. Victor Hugo wordt wegens zijn deelname aan de aanslag tegen de Patriarch – nochtans na een verloren plebisciet van de macht verdreven – gearresteerd. Met drieëntwintig medegevangenen kan hij echter door een zestig meter lange tunnel uit de gevangenis van Santiago ontsnappen.

In Ushuaïa, waar hij ondergedoken leeft, ontvangt Victor Hugo het bericht dat zijn vierenzeventigjarige oma Graciela op sterven ligt. Zo keert hij weer naar zijn geboorteland, waar hij haar doodstrijd bijwoont.

Na Victor Hugo's eerste terugkeer naar Cuba vertrouwt de Commandant hem de hoede over de Pilar toe. Bootvluchtelingen proberen het jacht van Hemingway immers te stelen om ermee de Verenigde Staten te bereiken. Victor Hugo leert zo Gregorio Fuentes kennen, de skipper van de Pilar die model stond voor de oude man in DE OUDE MAN EN DE ZEE. Ook wordt hij verliefd op Sonja, de nicht van de biograaf van de Commandant. Na hun enige liefdesnacht verdwijnt Sonja echter spoorloos.

Voor de derde keer in Chili, waar hij hoopt Katja alsnog voor zich te winnen, wordt Victor Hugo andermaal gearresteerd. Katja, intussen woordvoerster van de democratisch verkozen regering, zweert de van

terrorisme beschuldigde Victor Hugo nooit te hebben gekend. Dit keer ontkomt hij met drie medegevangenen per helikopter uit een hoogbeveiligde gevangenis en vervoegt Cuba opnieuw. Datzelfde jaar – het jaar waarin Victor Hugo dertig wordt – viert Gregorio Fuentes zijn eeuwfeest en krijgt de Che zijn praalgraf.

Een jaar later wordt de Patriarch in Londen onder huisarrest geplaatst. Nadat de tiran echter in het jaar tweeduizend naar Chili is weergekeerd, denkt Victor Hugo het bezoek te krijgen van de Commandant. Het is evenwel zijn dubbelganger, Alejandro Ruz. Samen kiezen ze ten slotte met de Pilar het ruime sop. De Cubaanse kustwacht onderschept hen, maar verwijdert zich op bevel van diegene die ze voor de Commandant houden. Voor de vlag met in het midden de Strombus van de Conchrepubliek lijden Victor Hugo en Alejandro Ruz schipbreuk.

Het slottaferaal is bekend : op zijn drieëndertigste verjaardag doet Victor Hugo voor een dertigtal valse Che's een oproep om Amerika te bevrijden van de Amerikanen.

6. Jachttrofee

‘Mijn God !’ riep Victor Hugo's vijftigjarige oma verschrikt uit toen ze de levenloze Che voor het eerst zag. ‘Ze hebben Jezus Christus opnieuw vermoord !’

Dat is althans wat Graciela – een kloeke vroedvrouw met gespierde armen en fijne handen – haar kleinzoon een kwarteeuw later op haar sterfbed zou vertellen. Toen ze dit uitriep, wist ze nog niet dat haar zoon Mario de dader was. Dat zou ze pas later vernemen van Eduardo Huerta, de jonge onderofficier die de Che de eerste nacht na diens arrestatie moest bewaken. Net de nakende geboorte van een zoon spoorde Mario ertoe aan zich als vrijwilliger voor de executie op te

geven. In zijn legerenheid waren reeds drie Mario's gesneuveld. En hij wilde niet, zo zei hij, dat zijn zoon zou opgroeien in een wereld waar kerels als de Che het voor het zeggen hadden.

De Che was vastgebonden op een brits, zelf vastgemaakt aan het landingsgestel van de legerhelikopter die al verscheidene vluchten van en naar La Higuera had uitgevoerd. In een vrachtwagen werd ie in allerijl naar het lijkhuis van Vallegrande gereden. Omwille van de felle dalwind en de massa nieuwsgierigen kostte het de toegesnelde soldaten enige moeite om de Che in het gelijkvloerse ziekenhuis naar binnen te dragen.

Graciela had haar pasgeboren kleinzoon Victor Hugo net zijn eerste badje gegeven toen ze door een haar onbekende officier werd geïnstrueerd het lijk van de Che te wassen. Vooraleer ze die opdracht kon uitvoeren, zou dokter Mozes Abraham de Che van zijn met gedroogde modder en bloed besmeurde jas ontdoen. Vervolgens spoot de dokter het lijk in met formol om het te behoeden tegen ontbinding. De Che opende bij deze operatie echter zodanig zijn ogen dat Graciela in een eerste opwelling uitriep : 'Kan het dan zijn dat ie nog leeft ?'

Die eerste nacht vol koude sterren hielden Boliviaanse soldaten de wacht bij het lijk van de Che zoals Romeinse soldaten dat destijds deden bij het lichaam van Christus.

In tegenstelling tot Jezus' apostelen geloofde evenwel geen van de nog levende wapenbroeders van de Che dat hun voorman opnieuw uit de doden zou opstaan. Toen hij gevat werd, zou de Che trouwens hebben geroepen : 'Schiet niet ! Ik ben levend meer waard dan dood !'

's Anderendaags werd het lijk van de Che, zoals gezegd, uitgesteld als een jachttrofee. Plots was het in het met een pannendak overdekt waslokaal achter het ziekenhuis drukker dan op het marktplein van Vallegrande. Reporters, maar ook huisvrouwen en boeren, brachten het door militairen bewaakt stoffelijk overschot een laatste groet. De

meeste nieuwsgierigen hielden vanwege de stank een witte zakdoek voor hun neus. De Che was met verwarde haardos, ontbloot bovenlijf en open ogen op de witcementen wastobbe gelegd. Hij gaf aanvankelijk de indruk slechts gewond te zijn. Maar hij was wel degelijk morsdood. Want later die dag verzocht dokter Abraham Graciela hem bijstand te verlenen bij de autopsie. Die bracht aan het licht dat de Che geraakt was door een negental kogels uit een M2 Browning in de hartstreek en de longen. De dokter mocht geen tijdstip van overlijden vermelden. De Che werd immers geacht bezweken te zijn aan zijn verwondingen na een gewapend treffen met de legereenheid waartoe ook Mario behoorde.

Na die in allerijl uitgevoerde autopsie wist de legertop geen raad met het lijk. Eerst werd getracht het te verbranden in een broodoven. Maar die operatie verspreidde een dermate scherpe geur over Vallegrande dat de inwoners dachten met uitgebraden spek te maken te hebben. Of de handen van de Che toen door kolonel Roberto Quintanilla werden afgehakt, of nadien, is onduidelijk. Graciela was niet bij die scène aanwezig. Zeker is alleen dat toenmalig kolonel Joaquin Zenteno zich verzette tegen het afhakken van het hoofd van de Che.

Ten einde raad werd het half verbrande lijk begraven op een geheime plek. Men wilde absoluut vermijden dat de laatste rustplaats van de Che een bedevaartsoord zou worden.

Intussen weten we, dokter dePoo, dat de stoffelijke resten van de Che drie jaar geleden vanonder de vliegpiste van Vallegrande zijn opgegraven en overgevlogen naar Cuba. De Che kreeg er in Santa Clara, waar hij zijn belangrijkste slag won, samen met andere gesneuvelde guerrillero's, zijn eigen faraonisch monument. Maar dat kon Graciela, die zes jaar voordien overleed, uiteraard nog niet weten.

7. Jachtgeweer

Victor Hugo werd in Vallegrande als enige zoon van Mario door Graciela opgevoed. Zijn oudere broer en jongere zussen werden bij verschillende ooms en tantes in Santa Cruz, Cochabamba of La Paz ondergebracht. Van zodra hij kon spreken, noemde Victor Hugo Graciela trouwens niet *oma* maar *ma*. Zijn echte ma Julia was drie dagen na zijn geboorte aan een inwendige bloeding bezweken. Zijn pa Mario, in plaats van als een held te worden beschouwd, moest voortaan als een paria door het leven.

Victor Hugo groeide dus op als een wees met een oma die niet alleen weduwe was maar die zowel de rol van moeder als die van vader moest vervullen. Drie maanden voor Victor Hugo's geboorte had ze haar man Vicente verloren. Samen met twintig opstandige maar ongewapende mijnwerkers werd hij op Sint-Jansnacht op bevel van president Barrientos afgemaakt. Uitgerekend door het leger waar ook haar Mario toe behoorde. Graciela spoorde haar zoon toen reeds aan het leger te verlaten. Maar na de dood van zijn vader Vicente, van zijn vrouw Julia en – niet te vergeten – van de Che, was Mario voor zijn overleving afhankelijk geworden van het leger. Samen met de CIA zorgde het leger ervoor dat hij onder een schuilnaam als tuinier, chauffeur of lijfwacht van ambassadeurs in het buitenland aan de slag kon. Graciela kon met hem slechts communiceren via de diplomatieke post. Ze mocht in geen geval zijn standplaats kennen.

Wellicht met het doel hierachter te komen, probeerde een met indiaanse sjaals vermomd duo de tweejarige Victor Hugo te ontvoeren. Victor Hugo zat rustig in een stadspark te schommelen toen Graciela, die op een bank CANTO GENERAL van Pablo Neruda zat te lezen, het duo in haar ooghoeken opmerkte. Ze sprong onmiddellijk recht en verjoeg stenen gooiend de nog jonge kerels. Tegelijkertijd

riep ze hen na dat de Che nooit dergelijke methodes zou hebben gebruikt. Victor Hugo zou voortaan alleen in de tuin spelen.

Drie maanden later kreeg Victor Hugo een speelkameraadje, die de ouders naar Julio Verne – ook al een negentiende-eeuws Frans auteur – hadden vernoemd. Op een zonnige middag zag Graciela haar kleinzoon onder de acacia achteraan in de tuin Julio Verne met een houten zwaard verheffen tot Ridder van de Rode Ster.

Wat later had Victor Hugo plots een jachtgeweer in handen, dat hij God weet waar had gevonden en even lang was als hijzelf. Hij hief het wapen met beide armen omhoog en riep Julio Verne krijgshaftig toe : ‘Tatatata ! Tatatata ! Tatatata !’

Julio Verne liet zich hierbij gewillig vallen.

Graciela, die het tafereel vanuit de keuken had gadeslagen, liet plots een porseleinen soepkom op de grond vallen en stormde als een furie de tuin in. Ze pakte Victor Hugo energiek zijn wapen af en briepte : ‘Wie naar het zwaard grijpt, zal door het zwaard vergaan ! Wil je soms eindigen zoals je pa ? Doe dit nooit meer, beloofd ?’

8. Staatsgeheim

Toen Graciela in de krant las dat in Hamburg de Boliviaanse consul-generaal door een onbekende was doodgeschoten, wist ze dat haar Mario gevaar liep. Het gebeurde op een eerste april, maar het was geen aprilgrap. Het was de eerste keer dat de wraak van de Che zich buiten Bolivia manifesteerde. De consul-generaal was nota bene niemand minder dan Roberto Quintanilla, de man verantwoordelijk voor het afhakken van de handen van de Che !

Vanaf die dag bewoog Graciela hemel en aarde om te weten waar haar Mario vertoefde. De legertop weigerde niet alleen op haar verzoek in te gaan, maar dreigde ook met celstraf indien ze haar

zoektocht voortzette. Mario's standplaats moest een staatsgeheim blijven !

Een paar maanden later stuurde Mario evenwel een door Pablo Neruda gesigneerd exemplaar van TWINTIG LIEFDESLIEDEREN EN EEN WANHOOPSLIED, Graciela's lievelingsbundel. De aangestelde van de diplomatieke post die Mario's zendingen moest checken als waren ze van een gedetineerde, moest onoplettend zijn geweest. Neruda stond immers bekend als een notoir communist. Een dergelijke zending van Mario aan zijn moeder kon dus niet als alledaags worden bestempeld. Indien omgekeerd de kersverse Nobelprijswinnaar van 1971 had vermoed dat Mario de moordenaar van de Che was, zou hij dat exemplaar wellicht nooit hebben gesigneerd. Hoe dan ook vermeldde de dichter naast zijn handtekening ook plaats en datum, en de opdracht : *Voor Graciela*.

Zo kwam Mario's ma te weten dat haar zoon in de lichtstad vertoefde, waar Neruda de regering van Salvador Allende vertegenwoordigde. Om haar zoon te kunnen gaan opzoeken, verkocht Graciela twee erfstukken : het Japans parelsnoer van haar moeder en het Zwitsers uurwerk van haar vader. Dat was genoeg voor de heenreis en voor een maand verblijf in een van de duurste steden van de wereld.

De enige vreemde die ze van haar bestemming op de hoogte bracht, was kolonel Wellington Orellana, van wie ze net de jongste zoon ter wereld had gebracht. Hij zorgde ook voor alle reispapieren, met inbegrip van een toelating om met haar minderjarige kleinzoon het land te verlaten. De kolonel gaf Graciela de raad niet rechtstreeks van La Paz naar Parijs te vliegen, maar van São Paulo naar Frankfurt. Vandaar kon ze de trein naar Parijs nemen. Iedereen die haar gangen wilde nagaan, kon zo op een dwaalspoor worden gezet.

Op Allerheiligen nam Graciela met Victor Hugo in Santa Cruz de trein naar Puerto Suarez. Daar staken ze de grens over en namen in Corumbã de trein naar het befaamde Estação da Luz. São Paulo leek Victor Hugo met al haar oubollige wolkenkrabbers verpletterend en hij was dan ook blij plaats te nemen in de Jumbo van Lufthansa. Van boven de wolken dacht hij immers eindelijk de zee te kunnen zien.

‘Niet de zee,’ verbeterde Graciela haar kleinzoon. ‘De oceaan. De Atlantische Oceaan.’

9. Haarlok

‘Naar de ambassade van Chili,’ sprak Graciela nadat ze met Victor Hugo aan de Parijse Gare du Nord een taxi had genomen. In Vallegrande had ze van een Franse non een paar Franse zinnen opgepikt. De taxichauffeur verstond haar dus. Gelukkig. Want omgekeerd verstond zij geen woord van wat de man met een Gitane tussen zijn lippen zei. Dat Graciela zich eerst naar de ambassade van Chili begaf en pas daarna naar die van Bolivia was overigens niet bedoeld om achtervolgers van zich af te schudden. Ze wou Pablo Neruda bedanken de stem van het door ellende en geweld geplaagd Latijns-Amerika te zijn.

Vorbij de Seine en het Hôtel des Invalides – waar Napoleon begraven lag – stopte de taxi op de Boulevard de la Tour-Maubourg. Aan de gevel van een prachtig hoekhuis in art-nouveaustijl wapperde de Chileense vlag. Die vertoonde dezelfde kleuren als de Franse driekleur. Alleen waren ze anders geschikt. In de blauwe linkerhoek schitterde een witte ster, symbool voor het Zuiderkruis. Het blauw stond voor de Stille Oceaan, het wit voor de besneeuwde toppen van de Andes en het rood voor het bloed van de vrijheidsstrijders !

Graciela keek naar wat de taximeter aangaf en betaalde met de Franse francs die ze in Frankfurt had gewisseld. Vervolgens schikte ze haar haar en belde aan. De receptioniste keek beide bezoekers argwanend aan terwijl ze de hal van de ambassade betraden. Graciela viel meteen met de deur in huis. Of ze Neruda kon spreken ?

De receptioniste antwoordde dat de ambassadeur momenteel op het Elysée vertoefde. Hij ontving sowieso niemand zonder audiëntieverzoek.

Graciela vroeg of ze ter plaatse konden blijven wachten. De ambassadeur zou toch niet eeuwig wegblijven ?

‘Alleen als u Chileens staatsburger bent,’ sprak de receptioniste kortaf. ‘Vreemdelingen ...’

‘Mijn land Bolivia,’ onderbrak Graciela de jonge vrouw, ‘is vernoemd naar de man die wou dat wij ons allemaal als broedervolkeren zouden gedragen : Simón Bolivar. En een dichter die niet alleen Chili maar heel Latijns-Amerika vertegenwoordigt, zal toch wel één minuut tijd hebben voor een van zijn vurigste fans ?’

Graciela wist dat Simón Bolivar welke aangestelde van een van Spanje afgescheurde natie ook knock-out zou slaan. En zo nam ze samen met Victor Hugo rustig plaats op een zitbank in de hal. Op een laag tafeltje voor hen lag het Chileense maandblad LOM. Op de cover stond een zwart-witfoto waarop Neruda in galakostuum zijn Nobelprijssrede hield. Op de binnenbladzijden stond een geïllustreerde reportage over het staatsbezoek van Fidel Castro aan Chili eind vorig jaar. Het bezoek zou aanvankelijk slechts een week in beslag nemen, maar duurde ten slotte drieënhalve week. Op een eerste foto groetten Fidel Castro en Salvador Allende rechtstaand in een cabriolet de menigte. Op een tweede sprak Fidel Castro vanop een tribune een massa studenten toe. Op een derde groette Fidel Castro samen met een onbekende divisiegeneraal de Cubaanse en Chileense vlaggen. Onder

de foto stond de naam van de illustere onbekende voluit : Augusto Pinochet Ugarte.

Victor Hugo was wegens de jetlag net op Graciela's schoot in slaap gevallen toen Neruda in de hal van de ambassade verscheen. Frans president Georges Pompidou, een groot liefhebber van poëzie, had de Chileense dichter blijkbaar uitgenodigd voor een literair onderonsje. Graciela duwde Victor Hugo zachtjes opzij, legde het maandblad LOM terug op het lage tafeltje en stapte kordaat op Neruda toe. De dichter, in een grijs pak met wit hemd en rode das, keek verbaasd op. Vingervlug toverde Graciela haar lievelingsbundel uit haar handtas en hield Neruda de gesigneerde bladzijde onder de neus. Neruda glimlachte toen ie zijn eigen handtekening herkende en sprak : 'Uw exemplaar is al gesigneerd, señora. Wat kan ik nog meer voor u doen ?'

'Ik wou u bedanken voor al wat u voor de bewoners van ons continent hebt gedaan.'

'Vanwaar bent u afkomstig ?'

'Zegt Vallegrande u iets, Uwe Excellentie ?'

'Natuurlijk. Dat is waar de Che ...'

'Ik was present bij zijn autopsie !'

'Hoe weet ik dat u mij niets op de mouw speldt ?'

'Deze jongen hier !'

'Deze jongen ?'

'Hij werd geboren op dezelfde dag waarop de Che werd vermoord !'

Victor Hugo wreef net zijn ogen uit en vroeg zijn oma – die hij *ma* noemde – wanneer hij zijn pa te zien zou krijgen. Neruda, wiens nieuwsgierigheid was gewekt, vroeg Victor Hugo meteen hoe hij heette en hoe oud hij was.

‘Victor Hugo,’ antwoordde de vijfjarige, terwijl hij alle vingers van zijn rechterhand open spreidde.

‘Is dat je echte naam?’ vroeg Neruda bloedserieus.

‘Het is alleszins geen schuilnaam,’ gaf Graciela als commentaar.

‘Ik heet ook niet Pablo Neruda,’ sprak Neruda kortaf, misnoegd dat hij zich blijkbaar moest verantwoorden voor het feit dat hij een schuilnaam droeg. ‘Neruda is een Tsjech. Mijn lievelingsdichter. Ik heet officieel Neftali Ricardo Reyes Basoalto!’

‘Ik ben eigenlijk naar Parijs gekomen,’ sprak Graciela, ‘om mijn zoon te zien die u verzocht dit exemplaar te signeren!’

‘Is dat niet de chauffeur van de Boliviaanse excellentie? Hoe heet ie ook alweer? Pedro?’

‘Mijn pa heet Mario,’ bracht Victor Hugo uit.

Graciela keek haar kleinzoon streng aan en richtte zich prompt tot Neruda: ‘Victor Hugo heeft zijn vader Pedro allang niet meer gezien. Hij verwacht met zijn broer Mario, die in La Paz woont.’

‘Weet u wat wij *la once* noemen?’ vroeg Neruda plots van onderwerp veranderend.

Graciela schudde haar hoofd.

‘Het is wat de Engelsen *tea time* noemen.’

‘Daar kan ik me wel wat bij voorstellen,’ lachte Graciela. ‘De Chilenen en de Engelsen...’

‘Wij gaan de oorlog van de guano en de salpeter toch niet overdoen?’

‘Jullie hebben ons toen wel honderden kilometer kust ontfutseld,’ sprak Graciela op luchtige toon om haar opmerking niet als een verwijt te laten klinken. ‘Zodoende hebben wij geen uitweg meer naar zee!’

‘Niet naar zee, señora. Naar de oceaan. De Stille Oceaan. De Oceaan die eigenlijk de Woelige of Krijgshaftige had moeten heten,

niet de Vredevolle, zoals ze in onze taal, in het Engels en het Frans heet !’

Met een brede zwaaibeweging nodigde Neruda zijn twee gasten nu uit hem via de marmeren trap naar de eerste etage te volgen. De receptioniste instrueerde hij hun bulkend valies te bewaren. Na een staatsieportret van president Allende te zijn gepasseerd, werden ze in een luxueus salon geïntroduceerd. Een wand was volledig ingenomen door een kast vol boeken verguld op snee. In het midden stond een rechthoekige, met ivoor ingelegde ebbenhouten salontafel. Graciela en Victor Hugo namen plaats in een van de vele knusse bruinleren zetels terwijl Neruda via een huistelefoon thee en koffie met koekjes liet aanrukken.

Graciela bleef Neruda aanspreken met *Uwe Excellentie*. Daarom sprak de ambassadeur met een knipoog naar Victor Hugo met zangerige stem de beginregels uit van een van zijn gedichten : *Ik ben de vogel Pablo. Ik besta uit een enkele pluim. Mijn schaduw is scherp, mijn licht vaag en mijn vleugels zijn onzichtbaar !*

Hierop nam hij een atlas van de salontafel en zei : ‘Toen ik jaren geleden in de Andes moest vluchten, zeulde ik op mijn paard dit boek mee. Het is wel honderd jaar oud. Alle vogels van Chili staan erin beschreven. Zonder hen was ik verloren geweest !’

Graciela vertelde dat ze zich zonder TWINTIG LIEFDESLIEDEREN EN EEN WANHOOPSLIED, maar ook en vooral CANTO GENERAL, eveneens verloren had gevoeld. Vooral het vers over de gekke president Melgarejo spookte almaar door haar hoofd omdat het zo brandend actueel was : *Bolivia sterft binnen zijn muren als een half verslenste bloem !*

‘Vogels, vlinders en bloemen zijn mijn voornaamste inspiratiebronnen,’ stelde Neruda. ‘Maar wat me het meest inspireert, is de zee. Alle Chilenen zijn eigenlijk zeelui !’

‘Daar kunnen wij Bolivianen helaas niet over meespreken,’ sprak Graciela scherp. ‘Maar gelukkig hebben wij het Titicacameer !’

‘Ik wil niet om de hete brij draaien,’ opperde Neruda. ‘Maar ik voel me niet zo best meer. Ik sta ten andere op het punt mijn post – die ik alleen uit plichtsbesef heb aanvaard – te verlaten. En dat niet alleen omdat ik mijn huis in Isla Negra en de zee mis !’

‘Niet de zee,’ lachte Graciela. ‘De oceaan. De Woelige, Krijgshaftige Oceaan, herinner u !’

‘Voor ik vertrek, of liever : voor jullie vertrekken,’ vervolgde Neruda op zachte toon, ‘wil ik jullie mijn verzameling zeeschelpen tonen.’

De dichter leidde zijn twee gasten een kamer binnen waar op en in de glazen kasten zeilschepen en boegbeelden in miniatuur waren uitgestald. Vooral een bonte verzameling zeeschelpen – waarvan een groot deel reeds in dozen stak voor de terugkeer naar Chili – sprong in het oog. Graciela en Victor Hugo keken er met open mond naar.

Neruda opende een van de dozen en haalde er een kleine zeeschelp uit, die aan een fijn zwartleren halssnoer was vastgehecht. Plechtig legde hij het om Victor Hugo’s nek als was het de hoogste onderscheiding voor iemand van zijn leeftijd.

‘Ik sla u tot Ridder van de Strombus,’ lachte de dichter. ‘De Duitsers noemen het een vechtersslak omdat je bij het zien ervan meteen aan een gebalde vuist denkt !’

Victor Hugo pakte het kleinood met beide handen vast als was het een gouden medaillon met het portret van zijn ma Julia.

‘En u, señora, schenk ik deze veel grotere Strombus, die ik u verzoek in dit mij door de Che geschonken sigarenkistje voor Victor Hugo te willen bewaren. Wanneer jullie het tegen jullie oor houden, zullen jullie steeds het ruisen van de zee kunnen horen. Dat is jammer genoeg de enige uitweg die ik jullie kan bieden !’

Graciela zei diep ontroerd met een voor haar ongewone trillende stem : ‘Van de Che ontvangen, zegt u ? Dan heb ik ook iets van de Che voor u, Uwe Excellentie !’

Graciela haalde een dubbel geplooid omslag uit haar handtas.

‘Wat hebt u in dat omslag bewaard ?’ vroeg Neruda, die zich tegelijk afvroeg of Graciela levend of dood iets van de Che had bekomen. Had zij immers niet bij het begin van hun gesprek gezegd dat ze present was bij diens autopsie ?

‘Een haarlok,’ erkende Graciela blozend. ‘Ik weet niet of het mij geluk of ongeluk kan brengen. Ik ben niet bijgelovig. Maar als u deze haarlok in ruil voor die twee zeeschelpen wil ontvangen ...’

Neruda keek blij verrast maar toch ook de wenkbrauwen fronsend op, terwijl hij zei : ‘De broer van de Che alsook Salvador Allende en Fidel Castro hebben destijds tevergeefs zijn lijk opgeëist. Maar als deze haarlok de Che echt heeft toebehoord, zal ik er zeker mijn vrouw Matilde mee verblijden !’

10. Kokkin

Na dit gesprek – dat Graciela een droom leek en dat Victor Hugo zich veel later slechts vaag zou herinneren – betrokken beide pelgrims een hotelkamer op de Boulevard Voltaire. ‘s Anderendaags wou Graciela zich met Victor Hugo naar haar eigen ambassade begeven. Die was ook al in een prachtig herenhuis gevestigd op de Quai Kennedy, op de rechteroever van de Seine, schuin tegenover de Eiffeltoren.

Toen Graciela aan de receptie werd gevraagd waarom ze *een zekere Mario die zijn naam in Pedro moest wijzigen* wou zien, antwoordde ze : ‘Ik ben zijn moeder en dit is zijn zoon.’

Mario – alias Pedro – was dolblij zijn ma en zijn zoon weer te zien. Hij had hen ongelooflijk gemist, maar moest zijn lot nu eenmaal aanvaarden. De doden die leken te zijn gevallen omwille van de vloek van de Che boezemden hem wel degelijk angst in. Met dit alles voelde Mario zich eenzaam en smeekte zijn ma zijn zoon bij hem achter te laten.

‘Zal je dat wel aankunnen?’ vroeg Graciela. ‘Hij heeft de tederheid van een moeder nodig. Alleen ik kan hem die schenken!’

‘Anita ook,’ repliceerde Mario.

‘Zo zo,’ zei Graciela die meteen begreep hoe de vork in de steel zat. ‘Zei je daarnet niet dat je je eenzaam voelde?’

Anita, de kokkin van de ambassade, geleet fel op Victor Hugo’s overleden ma Julia : zwart krulhaar, breed voorhoofd, grijze ogen, volle wangen en dito lippen.

Na Graciela’s vertrek schreef Mario Victor Hugo in in *Le Petit Prince*, een naar het sprookjesboek van Antoine de Saint-Exupéry vernoemde kleuterschool. Vader en zoon betrokken in de ambassade zelf een mansarde. Victor Hugo kon ’s avonds urenlang naar de in de Seine weerspiegelde lichtjes van de Eiffeltoren staren. Anita woonde in de mansarde ernaast. Zij behandelde Victor Hugo net als Graciela : als het zoontje dat ze nog niet had gehad of nooit zou hebben !

Vanaf begin september werd Victor Hugo door Anita iedere dag naar de *Ecole Saint Martin*, de lagere school vlakbij de ambassade, gebracht. Sint-Maarten, wist Anita, was die edelman die zijn mantel met zijn zwaard in tweeën sneed om de andere helft aan een verkleumde bedelaar te schenken. Waarlijk een mooi symbool van gerechtigheid, vooral voor wie, zoals Anita, geloofde dat de bedelaar in kwestie Jezus was.

Acht dagen na de eerste schooldag werd Salvador Allende in Chili na circa duizend dagen een volksfrontregering te hebben geleid door

een militaire coup ten val gebracht. De leider van de junta was de door Allende tot stafchef benoemde generaal Pinochet. Pinochet ? Augusto Pinochet ? Was dat niet de illustere onbekende naast Fidel Castro op die ene foto in het maandblad LOM ?

‘Dat is tenminste geen operettegeneraal, zoals die van ons !’ liet Mario zich na het nieuws van die machtsovername ontvallen. Victor Hugo herinnerde zich die vaderlijke uitspraak des te meer daar hij Anita de dag erna had gevraagd wat *operette* betekende.

‘Dat is een soort poppenkast,’ had Anita geantwoord, ‘met echte acteurs. Waarom vraag je dat ?’

‘Omdat papa het erover had. Zijn de Chilenen nog altijd onze vrienden ?’

‘Dat hangt ervan af wie in de Moneda woont.’

De Moneda ? Dat was, zo beantwoordde Anita Victor Hugo’s vragende blik, het presidentieel paleis in Santiago, de hoofdstad van Chili.

Victor Hugo herinnerde zich dat het een Chileen was die hem dra na zijn aankomst in Parijs die ene zeeschelp om zijn nek had gehangen. Mario had ze hem tevergeefs willen afnemen. Slechts nadat zijn zoon beloofd had ze onder zijn hemd te verbergen, had papa er zich niet meer om bekommerd.

‘Oma,’ zei Victor Hugo, die Graciela voortaan *oma* in plaats van *ma* noemde, ‘heeft een grotere gekregen waarin je zowaar het ruisen van de zee kan horen.’

Anderhalve week later vernam Victor Hugo van Anita dat de Chileense excellentie die hem en Graciela de twee Strombussen schonk, ook was overleden. Hoe luidden de beginregels van het gedicht dat hij toen uit het geheugen opzegde ook alweer ?

‘Ik ben de vogel Pablo.’

Meer kon Victor Hugo zich niet herinneren.

Al bij al was Victor Hugo, bijna zes, nog te jong om zich de ware draagwijdte van deze nieuwsfeiten voor zijn latere leven te realiseren. Hij worstelde immers met kladschriften en inktvlekken en had het te druk met in het Frans te leren lezen en schrijven.

De herfstbladeren vielen al en masse toen de eerder kleurloze Boliviaanse ambassadeur in Parijs werd vervangen door de flamboyante generaal Joaquin Zenteno Anaya. Mario kon goed opschieten met de generaal, die net als Charles de Gaulle op de academie van Saint-Cyr was gevormd. De dood van de Che had een sterke band tussen hen geschapen. Nochtans hadden ze beiden louter een bevel uitgevoerd.

Onder president Barrientos – de generaal die niet alleen het bevel gaf om Graciela's man Vicente maar ook de Che te doden – was Zenteno reeds hoofd van de diplomatie geweest. Dit keer werd hij door president Banzer, die hij mede aan de macht had geholpen, naar de Franse hoofdstad gestuurd. Zenteno was woedend om de door handlangers van Banzer veroorzaakte dood van zijn vriend Selich. Selich ? André Selich ? Was dat niet de luitenant-kolonel die de Che vlak na diens arrestatie ondanks Eduardo Huerta's weerwerk wou mishandelen ? Selich kwam ten slotte zelf om het leven in het huis van de politiechef van Banzer in La Paz. Hij viel zogezegd van de trap. Maar het was geen ongeval. Want hij kwam mishandeld en geboeid onderaan de trap terecht.

Je zou voor minder gaan geloven dat de vloek van de Che dan toch geen fictie was !

11. Meidag

Victor Hugo zat al in de derde klas toen hij, in het jaar waarin Jimmy Carter zijn intrek nam in het Witte Huis, getuige werd van de

moord op Zenteno. De generaal was Mario's zoon zeer genegen en wilde met *oom Joaquin* worden aangesproken. Die prachtige meidag zou hij Victor Hugo op het middaguur in zijn metaalblauwe BMW 530 terug naar school brengen. Victor Hugo had, zoals steeds, reeds plaatsgenomen op de crèmekleurige leren achterbank van de BMW. Mario had met zijn walkietalkie postgevat aan de uitgang van de parking om te zien of de kust vrij was. Hij zou instappen wanneer Zenteno de Quai Kennedy opreed. Plots echter doken in de parking zelf twee bebaarde mannen op. De langste van de twee bleef op de achtergrond, terwijl de kleinste, die een zonnebril droeg, een pistool bovenhaalde en de excellentie tweemaal in de rug schoot. Zodra *oom Joaquin* op de grond lag, kreeg hij het genadeschot. Recht in zijn hoofd. Hierop renden de schutter en zijn acoliet de parking uit en verdwenen in het metrostation Passy. Mario, die verschrikt de drie schoten had gehoord, rende aanstonds de parking in, bezorgd om zijn achtjarige zoon. Die was gelukkig ongedeerd. Maar jammer genoeg niet zijn vierenvijftigjarige baas. Mario sloeg alarm maar constateerde gelijk dat geen hulp nog kon baten.

Victor Hugo werd als de voorlopig enige ooggetuige van de aanslag in een politieauto meegevoerd naar het nummer 36 van de Quai des Orfèvres. Een inspectrice die zich voorstelde als Monique werd ermee belast zijn getuigenis op te tekenen. Ook Mario – die nu José heette – werd verhoord, maar hij zag de wegvluchtende schutter zelfs niet. Een collega van Monique vroeg zich hierop af waartoe een lijfwacht dan wel diende.

Mario mocht al gauw *de 36* verlaten. Zoonlief daarentegen moest ter plaatse de nacht doorbrengen. Hij sliep op een veldbed en kreeg als ontbijt croissants en chocolademelk. Vervolgens werd zijn hulp ingeroepen om een compositietekening te maken van de schutter.

Het zogeheten *robotportret* kwam echter herhaaldelijk in de papiermand terecht nadat Victor Hugo met zijn hoofd had geschud. De zonnebril verhulde de ogen, dus kon daar niet veel over worden gezegd. Het voorhoofd was breder geweest, of juist niet. De wenkbrauwen waren voller geweest, of juist niet. De neus was grover geweest, of juist niet. De lippen waren dikker geweest, of juist niet. De kaken waren scherper geweest, of juist niet. En wat gezegd van de baard, die de helft van het gezicht innam ?

Een hele schare rechercheurs betrad met verdachten, vooral van het Noord-Afrikaans of Zuid-Amerikaans type, het lokaal waar Victor Hugo vertoefde. Maar tot een formele herkenning kwam het nooit.

In de late namiddag werd de moord in een telefoontje aan de Agence France Presse opgeëist. Een internationale brigade, vernoemd naar Ernesto *Che* Guevara, achtte Zenteno schuldig aan de dood van de Che. Hij leidde de operatie om hem te vatten. Hij gaf het bevel tot executie door. Hij pronkte naderhand met het lijk. Zenteno werd ook verweten de uitlevering van Klaus Barbie, het voormalig hoofd van de Gestapo in Lyon, te dwarsbomen. Blijkbaar was de tot Boliviaan genaturaliseerde Duitser van goudwaarde voor het regime !

Monique vond dat de beschrijving die Victor Hugo tot dusver van de aanslagplegers had gegeven veeleer in de richting van een rechts dan in die van een links commando wees. Maar met die Zuid-Amerikanen wist je nooit !

Nadat Monique in de vroege avond was afgelost door een inspecteur die iedereen Jacky noemde, werd een draagbare tv aangerukt en een antenne ingeplugd. Jacky's collega's wilden de rechtstreekse uitzending volgen van de finale van de Europacup. De Franse landskampioen Saint-Etienne nam het in het stadion van Celtic Glasgow op tegen Bayern München. Het Duitse team kon rekenen op spelers van de Mannschaft die Oranje twee jaar eerder met twee één

van de wereldtitel hield : Franz Beckenbauer, Gerd Müller en Ulli Höness.

‘Hou je van voetbal, Victor Hugo ?’ vroeg Jacky.

‘Niet echt. Basket is meer mijn ding. Ik ben klein maar vinnig. Op school maak ik deel uit van het team !’

‘Ik hou meer van rugby,’ zei Jacky, ‘maar dit is een unieke kans om de moffen er eens van langs te geven !’

Zo ving een door een lange dag, een korte nacht en opnieuw een lange dag vermoeide Victor Hugo iets op van de finale tussen de Franse en Duitse landskampioenen. Tijdens de eerste helft trof het leder tweemaal de deklat van het doel van Sepp Maier. Maar wat de Fransen ook ondernamen, ze slaagden er niet in de Duitse linies te doorbreken. Beide teams rustten bij nul nul, een zogeheten brilscore. Maar na de rust schakelden de Duitsers een versnelling hoger en werden met één nul winst voor de derde keer op rij Europees kampioen.

‘Tegen die Beierse wals, aangevoerd door Franz Beckenbauer, niet voor niets *der Kaiser* genaamd,’ vloekte Jacky, ‘is helaas geen kruid gewassen !’

Het beeld dat Victor Hugo van die twee meidagen zou bijblijven, was niet het bloedend lijk van Zenteno naast zijn BMW, maar de spelers van FC Bayern dollend met de Europacup !

12. Duivel

Mario werd overgeplaatst naar Brussel, maar Anita niet. Toch zouden ze elkaar in het weekend blijven zien. De trein van de Parijse Gare du Nord naar de Brusselse Gare du Midi deed er nauwelijks drie uur over. Victor Hugo ving zijn vierde leerjaar aan in de buurt van de Boliviaanse ambassade en de Europese Commissie. Zijn Franstalige

school was vernoemd naar Sint-Michiel, de heilige die ook op de Grote Markt boven het stadhuis uittorent. Sint-Michiel was van een ander allooi dan Sint-Maarten. Hij bekommerde zich niet om kou lijdende bedelaars. Hij bekampte zowaar de duivel.

Victor Hugo was een goede leerling. Vlijtig. Gehoorzaam. Zo stond het toch in zijn rapporten. Vooral in natuurkunde was hij een kei. De geschiedenis van de Lage Landen en van Belgisch Congo boeiden hem minder, al leerde hij dat Bolivia en België lange tijd de Spaanse overheersing deelden.

Drie jaar later, in het jaar waarin Brussel zijn duizendjarig bestaan vierde, stapte Victor Hugo over naar het *Collège Saint-Michel*. Ook nu stond de geschiedenis niet stil. Vooral in Centraal-Amerika was het onrustig. In Nicaragua werd Anastasio Somoza *junior* – de derde van de dynastie – ten val gebracht. De sandinisten wekten opnieuw de hoop dat het Amerikaans continent ook zonder inmenging van Oom Sam kon gedijen. Immers, in het jaar waarin Franklin D. Roosevelt het Witte Huis betrad, verjoeg Augusto César Sandino de Amerikaanse mariniers uit het land. Washington stelde evenwel een nationale garde in onder leiding van Anastasio Somoza *senior*. Die lokte Sandino één jaar later in een hinderlaag en liet hem vermoorden. Victor Hugo was nog te jong om zich voor de strubbelingen in Zuid- en Midden-Amerika te interesseren. Maar zijn vriend Rubén Darío, de zoon van de Nicaraguaanse excellentie, verdween van de ene dag op de andere toch naar een onbekende bestemming.

13. Vaderland

In het jaar waarin de Queen de Falklands opnieuw bij haar rijk inlijfde en Victor Hugo vijftien zou worden, kwam Anita eindelijk naar Brussel. Mario vond dat de tijd voor zijn zoon was gekomen om

zijn vaderland te bezoeken. Vooral Graciela had daar in haar brieven sterk op aangedrongen. Tien jaar waren intussen voorbijgegaan sedert ze het graf van Victor Hugo's illustere naamgenoot in het Panthéon bezochten.

Victor Hugo reisde met door de militaire attaché van de ambassade vervalste papieren. Hij kreeg vooral andere familienamen mee dan die van zijn vader Mario en zijn moeder Julia. Vanuit Brussel vloog hij met een Boeing 707 van de Paraguayaanse luchtvaartmaatschappij LAP naar Asunción. Daar nam hij op de naar Alfredo Stroessner vernoemde luchthaven een Lockheed Electra II naar La Paz, waarvan de luchthavencode nota bene ook LAP was. Vanop de luchthaven El Alto kon je de lager gelegen stad als in een halfopen, naar het oosten gerichte kuip zien liggen.

‘Er is een zoveelste revolutie aan de gang,’ zei de al bejaarde taxichauffeur tegen zijn piepjonge passagier. ‘Wat komt u hier in hemelsnaam doen?’

‘Ik ben in Bolivia geboren,’ antwoordde Victor Hugo, ‘maar ik woon in Brussel en kom mijn oma bezoeken. Ze werkt in de Barmhartige Samaritaan!’

‘Die wijk is helaas door het leger afgezet, jongeman. Maar ik zet je zo dicht mogelijk in de buurt af.’

Door het raam turend constateerde Victor Hugo dat La Paz inderdaad in rep en roer stond. Overal zag je drommen betogers met spandoeken het aftreden van Celso Torrelio eisen. Ze werden meestal tegengehouden door tot de tanden gewapende soldaten in gevechtscledij. Celso Torrelio was de laatste in een lange rij van presidenten die door het leger aan het hoofd van de door Simón Bolívar gestichte republiek waren geplaatst.

In het pension Aymara vlakbij de universiteit weigerde de eigenaar Victor Hugo een eigen kamer te geven. De reispapieren van de

veertienjarige leken hem vals te zijn. Ontvoering van een minderjarige was een ernstig misdrijf. De eigenaar wou geen gedonder. Welke garantie had hij dat de jongen niet gewoon van huis was weggelopen ?

Toevallig hoorde Jan De Ryck, die in de lobby een reisfolder las, het woordje Brussel vallen. Jan stelde Victor Hugo een paar vragen in het Frans. Wie zijn moeder was ? Ze was drie dagen na zijn geboorte overleden. Wie zijn vader was ? Tuinier op de Boliviaanse ambassade in Brussel. Wat hij in La Paz kwam doen ? Zijn oma opzoeken, die hem tot zijn vijfde had opgevoed.

Volgens Jan sprak Victor Hugo de waarheid. Hij zou slechts één nacht blijven. Wat was het probleem ?

‘Geen,’ sprak de eigenaar, ‘als u zich borg stelt en een week vooruit betaalt. In Amerikaanse dollar !’

‘Een week ?’ riep Jan uit. ‘En wat is er mis met Boliviaanse peso’s ?’

‘Die zijn binnen een week misschien maar de helft meer waard. Ik betaal u bij uw vertrek de ongebruikte overnachtingen wel terug !’

Jan legde het gevraagde bedrag over en vroeg de sleutel van het op een kleine maar zonnige patio uitziende gelijkvloerse slaapkamer.

‘Wees mijn gast,’ sprak Jan, terwijl Victor Hugo zijn rugzak op het tweede bed van de rudimentair ingerichte kamer deponeerde. ‘Er is momenteel veel gaande op de universiteit. Ik ben benieuwd of het volk de president ten val zal brengen. Wat denk jij ?’

‘Politiek is in Bolivia altijd al een poppenkast geweest. Wat moet ik ervan denken ?’

‘Laten we met onze eigen ogen gaan zien wat er gaande is,’ zei Jan.

Zo kwamen ze, de Belgische twintiger en de Boliviaanse tiener, beiden terecht in een samscholing voor de universiteit van La Paz. Studenten scandeerden slagzinnen tegen Celso Torrelío alsook het mantra : *¡El pueblo unido jamás será vencido!*

‘Hoe zou je dat in het Nederlands vertalen?’ vroeg Jan, ervan uitgaand dat Victor Hugo op zijn jezuïetencollege ook Nederlandse les had gekregen.

‘Een volk dat één is kan nooit worden gewonnen!’

‘Niet gewonnen,’ verbeterde Jan. ‘Winnen doe je in de sport of op de lotto. Hier moet het *overwonnen* zijn!’

Een studente met indiaanse roots in een rood T-shirt met de kop van de Che keerde zich om naar de twee vreemdelingen. Zo zagen ze er toch uit. Of ze van de pers waren? Jan schudde zijn hoofd en zei, Victor Hugo aanwijzend: ‘We komen beiden uit Brussel. Maar ik maak een reis door Zuid- en Midden-Amerika terwijl hij alleen zijn oma wil weerzien!’

Zoals een meer waarvan het waterpeil fel is gestegen plots door het dal begint te stromen, zo ook vormde de samenschooling zich om tot een heuse betoging. Water stroomt echter naar beneden, terwijl de stoet op de Prado naar het hoger gelegen plein met het standbeeld van Simón Bolívar afstevende. Plotseling echter verscheen aan de overkant van het grasperk met bloembedden en struiken een kolonne vrachtwagens. In de laadbakken lagen soldaten in stromijten met hun wapens op de met gebalde vuisten betogende studenten gericht. Gelukkig schoten ze niet met scherp, maar alleen met rubberkogels en traangas. Een van die traangasgranaten viel pal naast Victor Hugo, die in die ijle lucht alsnog leek te stikken. Jan trok Victor Hugo hierop mee in de Escudos, een Beierse bierkelder. De Duitssprekende eigenaar wou de deur sluiten, maar Jan vroeg alleen wat water voor zijn vriend. Traangas is des te verstikkender als je geen tranen kan aanmaken. Je moet dan ook zo vlug mogelijk iets vinden om te drinken. Intussen stapte de kop van de betoging onverstoord verder op een politiekordon toe, dat als bij wonder week. De twee Brusselse lotgenoten hadden net de Beierse bierkelder verlaten toen hen een

vreemd communiqué in de handen werd gestopt. De kerk beweerde te hebben bemiddeld om generaal Guido Vildoso in het Verbrande Paleis de overgang naar een burgerregering te laten voorbereiden.

Nog diezelfde avond begaven Jan en Victor Hugo zich door een wirwar van straten vol studenten die de val van Celso Torrelío vierden naar het Murilloplein. Het Verbrande Paleis werd door in rode uniformen gestoken paleiswachten verdedigd tegen iedere poging tot indringing. Soldaten in kaki uniform zaten op brommende motoren gereed om iedere poging om het plein voor het presidentieel paleis te bezetten met traangas in de kiem te smoren.

‘Aan deze lantaarnpaal werd een jaar na ‘40-‘45 president Gualberto Villaroel samen met drie vertrouwelingen door het volk opgehangen,’ zei Jan uit een reisgids voorlezend. ‘Jullie hebben ruwe politieke zeden, jongeman !’

‘De Tweede Wereldoorlog,’ repliceerde Victor Hugo, die de Europese geschiedenis op Franse en Belgische schoolbanken had geleerd, maar ook over zijn geboorteland een en ander wist te vertellen, ‘is in Latijns-Amerika bijna onopgemerkt voorbijgegaan. Maar je kan ’40-‘45 eerlijk gezegd toch geen schoolvoorbeeld van beschaafde omgang noemen ?’

‘Je hebt gelijk,’ erkende Jan. ‘Het is een van de grootste catastrofes geweest die de mensheid tot nog toe is overkomen ! Maar ...’

‘... president Villaroel bewonderde nazi’s en fascistten,’ onderbrak Victor Hugo zijn negen jaar oudere metgezel. ‘En Juan Perón. En wie weet ik nog allemaal niet. En in Italië, de bakermat van de Europese beschaving, werd Benito Mussolini toch ook met zijn maîtresse gelyncht en ondersteboven gehangen ?’

14. Poppenkast

's Anderendaags, nog voor hij zijn oma Graciela weerzag, werd Victor Hugo marxist. Hij werd het zoals een ongelovige zich bekeert. Plotseling, maar wel voor altijd. Een rups slaat ook zijn vleugels uit en wordt vlinder zonder ooit opnieuw de gedaante aan te nemen van een rups. Net zoals de bekeerling de kathedraal vol kaarslicht en wierook anders verlaat dan hij ze heeft betreden, zo ook voelde Victor Hugo zich plots een ander mens. Als je het licht hebt gezien, kan je niet meer doen alsof je blind bent. Niet het Communistisch Manifest, dat overal op straat werd verkocht, had die ommekeer bewerkt. Wel het leger dat op het volk vuurde en traangas afschoot. En het volk dat dapper de kogelregen trotseerde en ritmisch scandeerde : *¡El pueblo unido jamás será vencido!* Of, zoals een fotograaf een negatief in positief omzet : *Een volk dat één is, overwint altijd !* Die eenheid met het volk – veeleer dan de eenheid van het volk zelf – bezorgde Victor Hugo een haast mystieke ervaring. Hij voelde zich opgenomen in een groter geheel. Dat was niet God, maar het volk. Zijn volk. Hij was er tussen opgegroeid. Hij had het moeten verlaten. Maar het bleef gebukt gaan onder de tirannie, vooral van het leger, waartoe jammer genoeg ook zijn vader behoorde. Het eerste staatshoofd was Simón Bolívar geweest, maar nadien volgden de presidenten elkaar op zoals poppen in een poppenkast. René Barrientos had niet alleen het bevel tot executie van de Che gegeven maar ook zijn opa Vicente laten vermoorden. Hugo Banzer had Juan José Torres, die mede het bevel tot executie van de Che had goedgekeurd, opzijgezet en, net als wellicht ook Joaquin Zenteno, laten ombrengen. Niet in Parijs. In Buenos Aires. In La Paz had Celsio Torrelio het heft overgenomen van Garcia Meza, die er nog meer een zootje van maakte dan zijn voorgangers. Maar het volk had hier een eind aan gemaakt. En Victor

Hugo was vastbesloten om het volk bij te staan in al diens pogingen om recht te doen geschieden !

15. Linkerborst

In 1984 – het jaar waarnaar het nachtmerrieachtige boek van George Orwell verwees – werd in de Brusselse Sint-Michielskathedraal een concert georganiseerd. Een dertigkoppig koor bracht voor circa driehonderd abiturienten CARMINA BURANA van Carl Orff. Na afloop werd een receptie gehouden in de koele en ietwat sombere kathedraal waar koningen werden gedoopt, trouwden en werden begraven. De ouders waren niet uitgenodigd. De leerlingen moesten vrij met elkaar kunnen omgaan voor ze naar andere horizonten uitzwermden. Als drank werd zowel cola als bier geserveerd maar geen rum of whisky. Samen vormden alle gesprekken een oorverdovende kakofonie die in sterk contrast stond met het concert dat er even tevoren nog had plaatsgehad. Latino's merken elkaar in het gezelschap van zowel blanken als zwarten algauw op. Meestal willen ze van elkaar weten uit welk land ze afkomstig zijn. Zelfs buurlanden zijn immers moeilijk met elkaar te vergelijken, als ze elkaar al niet bekampen. Bolivianen – zoals Victor Hugo – en Chilenen – zoals Katja – konden elkaar meestal even weinig luchten als pakweg Grieken en Turken. Maar daar hadden die jongeren lak aan. Zij voelden zich verheven boven die vooroordelen, in stand gehouden om te verdelen en te heersen.

Zo benaderde Katja, een rijzige zwartharige afstammeling van de Spaanse veroveraars, Victor Hugo, een mesties met indiaanse trekken. Ze hadden het algauw over de politieke toestand in de wereld. Washington trachtte de sandinistische revolutie in Nicaragua met

zogeheten Contra's te keren en financierde doodseskaders in El Salvador en Guatemala.

Na een drietal biertjes stelde Katja Victor Hugo plots voor samen op eenentwintig juli de Belgische nationale feestdag bij te wonen.

‘Toch niet om het militair défilé voor het Koninklijk Paleis te zien?’ vroeg Victor Hugo verbijsterd. ‘Ik ben republikein en antimilitarist!’

‘Natuurlijk niet,’ giechelde Katja. ‘Maar wil je dan geen fijne dag doorbrengen met mij?’

Op eenentwintig juli spraken Katja en Victor Hugo aldus af aan de Kruidtuin. Katja droeg niet meer haar blauw-wit schooluniform, maar een perfect gestreken bluejeans en een bordeauxrood T-shirt van de universiteit van Chili. Haar roodgelakte tenen staken uit bruinleren sandalen. Op uitzondering van een gouden medaillon om haar nek met haar naam en geboortedatum – ze was, net als Victor Hugo, geboren in 1967 – droeg ze geen sieraden. Dat was sowieso burgerlijk. Toch was Victor Hugo, een in witte gympies, zwarte sportbroek en rood windjack gestoken snotaap, fel onder de indruk van haar vrouwelijkheid. En tegelijk had Katja iets meisjesachtigs. Ze kon iets banaals zeggen met het aplomb van een staatsman en even later om iets giechelen als een bakvis.

Algauw belandden ze aan bij het gespreksonderwerp onder latino's in ballingschap bij uitstek : de Revolutie. Victor Hugo gaf toe na zijn laatste verblijf in zijn vaderland marxist te zijn geworden. Katja voegde daar voor haarzelf het woordje *leninist* aan toe. Nochtans was haar vader, een afgezant van Salvador Allende, slechts *sociaaldemocraat*, geen revolutionair. Weliswaar had Allende een regering op de been gebracht met zowel sociaaldemocraten als communisten. Maar op een bepaald moment ontbrak het de *Unidad popular* aan de door het volk toch zo gewilde eenheid !

Victor Hugo verzwegen dat zijn vader de moordenaar van de Che was, maar gaf wel aan in de voetsporen van de Che te willen treden. Had de Che immers niet gezegd dat een revolutionair ieder onrecht ter harte moest nemen en bestrijden ?

‘Wil je werkelijk in de voetsporen treden van de Che ?’ vroeg Katja, terwijl ze een rebelse haarlok uit haar lichtjes loensende ogen blies.

Victor Hugo knikte.

‘Ik stel voor dat je hier een plechtige eed over aflegt. Maar niet hier. Voor het huis van je naamgenoot.’

‘Mijn naamgenoot ?’

‘Victor Hugo, domkop !’

Van de Kruidtuin trok Katja Victor Hugo via de Koningsstraat mee naar het Barricadenplein. De auteur van DE ELLENDIGEN woonde tot in 1871 in Parijs de Commune werd uitgeroepen vijf jaar op het plein. Op een arduinen plaat aan de gevel stond in vergulden letters : *Je me sens le frère de tous les hommes et l’hôte de tous les peuples.*

‘Voel jij je ook de broeder van alle mensen en de gast van alle volkeren ?’ vroeg Katja, terwijl ze Victor Hugo’s rechterhand nam en die prompt op haar linkerborst legde.

Victor Hugo slikte en knikte.

‘Leg dan met mij de volgende eed af,’ sprak Katja terwijl ze Victor Hugo recht in de ogen keek. ‘Ik zweer plechtig uit alle macht alle onrecht waar ook ter wereld te zullen bestrijden.’

‘Ik zweer plechtig uit alle macht alle onrecht waar ook ter wereld te zullen bestrijden,’ herhaalde Victor Hugo terwijl hij zijn rechterhand nog even op Katja’s linkerborst liet rusten.

16. Verjaardag

Vanaf die dag kwam Victor Hugo – die sedert zijn terugkeer uit La Paz al twee jaar aan astma leed – vaak aan huis bij Katja. Toch kwam het, hoe verliefd hij haar ook aankeek, nooit tot een relatie.

Een jaar later, op een zomeravond in juni – zij werd toen achttien en die verjaardag werd uitbundig gevierd – ontmoette Victor Hugo toevallig Jan De Ryck opnieuw. De negen jaar oudere twintiger die met hem drie jaar eerder in La Paz de val van de voorlopig laatste dictator van Bolivia had meegemaakt, was bevriend met Katja's pa. Marcos Garcia, de Chileense afgezant van Allende bij de Europese Commissie, had na de militaire coup van de Patriarch politiek asiel gekregen. Hem werd op de Brusselse universiteit ook de leerstoel *Simón Bolívar* toevertrouwd. Jan, die onder meer Spaans gaf in de Toren van Babel, gaf er regelmatig lezingen over Zuid- en Midden-Amerika.

Jan had Katja's pa leren kennen op een colloquium over de Latijns-Amerikaanse literatuur op de Brusselse universiteit. Een van de sprekers op het colloquium was toen de Argentijnse auteur Julio Cortázar, negenenzestig intussen. Cortázar zou anderhalf jaar later in Parijs overlijden maar was in Brussel als zoon van een Argentijns diplomaat geboren. Uitgerekend in het jaar en zelfs de maand waarin de Duitse punthelmen België binnenvielen en de universiteitsbibliotheek van Leuven vernielden.

Jan en Marcos scheelden dertig jaar. Maar nadat Jan over zijn tocht van zeven maanden door Zuid- en Midden-Amerika had verteld, werden ze al gauw vrienden. Jans wedervaren met een schildwacht in La Paz tijdens de militaire staatsgreep waarvan hij, nota bene met Victor Hugo, getuige was, deed Marcos in de lach schieten. Jan vroeg

hoe de nieuwe president heette, maar de schildwacht vernoemde niet het nieuwe maar wel het net afgezette staatshoofd Celso Torrelío.

‘Om je hoofd bij te verliezen !’ lachte Jan. ‘Met gemiddeld twee staatsgrepen per jaar is dat niet zo verwonderlijk !’

‘Ook ik had een vreemde conversatie met een schildwacht voor het Verbrande Paleis in La Paz,’ herinnerde Marcos zich. ‘Hij vroeg me uit welk land ik afkomstig was. Ik nam een ander accent aan en beweerde een Colombiaan te zijn want Bolivianen kunnen het bloed drinken van de Chilenen. Ze beschuldigen ons ervan hen geen uitweg naar de Stille Oceaan te gunnen !’

‘Ze hebben toch een uitweg naar het Titicacameer ?’

‘Zeker,’ erkende Marcos. ‘Maar dat ligt wel op vierduizend meter hoogte. Wat je tocht van zeven maanden betreft, Juan, heeft Che Guevara op zijn motor dertig jaar voor jou ook een reis van zeven maanden door Zuid- en Midden-Amerika gemaakt. Hij kwam ten slotte in Cuba terecht, maar hij verbleef een tijdlang in Chili. Daar ben jij blijkbaar nog niet geweest !’

‘Zolang daar een meedogenloze dictator de plak zwaait,’ repliceerde Jan, ‘sta ik niet te springen !’

Jan vertelde dat zijn ouders Chili, met het oog op de bouw van nieuwe spoorbruggen – hun corebusiness – dertien jaar geleden bezochten. Jan was toen zelf nog maar dertien. Zijn ouders namen toen in Buenos Aires ook deel aan een wereldcongres van christelijke werkgevers. Daar ontmoetten ze onder meer die andere nog jonge bruggenbouwer, Ruud Lubbers.

‘Ruud Lubbers ?’ vroeg Marcos de wenkbrauwen fronsend.

‘Dat is de huidige premier van Nederland, Marcos. Kort na dat congres werd Lubbers minister van Economische Zaken en nog eens tien jaar later eerste minister.’

‘Ik volg de Nederlandse politiek niet zo, Juan. Nochtans woont een zeer goede vriend van me, Jorge Tapia, in Den Haag. Hij was minister van Binnenlandse Zaken onder Allende. Ik ga hem af en toe opzoeken maar heb aan de Belgische toestanden al meer dan genoeg !’

‘Toevallig verplaatste Fidel Castro zich toen ook,’ vervolgde Jan onverstoorbaar zijn relaas, ‘door je uitgestrekte land. *Alsof Santiago de Chile opeens Santiago de Cuba was geworden*, zou mijn pa trouwens zeggen !’

Het kapitalistisch gezelschap van Jans ouders – want de delegatie was tenslotte voor zaken in Chili – had de indruk dat Allende de gewapende strijd niet ongenegen was. Vroeg of laat zouden vrije verkiezingen, waar Fidel Castro sowieso het nut niet van inzag, een doekje voor het bloeden worden !

‘Dat klopt niet,’ repliceerde Marcos nukkig. ‘Allendes zus was lid van een beweging die de gewapende strijd voorstond, maar de president was daar allerminst van gediend. Hij heeft me ooit zelf gevraagd wat hij kon doen. Maar ik wist het ook niet. En hij kon zijn eigen zus toch niet achter de tralies laten gooien ?’

‘Maar Allende beweerde toch marxist-leninist te zijn ?’ opperde Jan. ‘Die toenadering tot de visie van Castro was dus toch niet helemaal uit de lucht gegrepen ?’

‘Allende had zijn eigen visie,’ benadrukte Marcos terwijl hij Jan nog wat Chileense wijn inschonk. ‘Hij was een atypische marxist-leninist !’

‘Wat moet ik me bij een atypische marxist-leninist voorstellen, Marcos, als je weet dat de meesten, zelfs Neruda, Stalin vereerden ?’

‘Voor Marx was de rechtsstaat een luxe die alleen bourgeois zich konden permitteren, terwijl Allende de rechtsstaat zag als een door het volk bevochten verworvenheid. De vrijheden waarvan de Chilenen

genoten voor Pinocchio ze afschafte, zijn niet uit de lucht komen vallen. Er is hard voor gevochten !’

In Katja’s familie werd Pinochet – de door Allende tot stafchef benoemde Judas – doorgaans *Pinocchio* genaamd. Voor Jan echter was hij *de Patriarch*, zoals in *DE HERFST VAN DE PATRIARCH*, de roman van Gabriel Garcia Márquez over een Caraïbische dictator.

‘Atypische marxisten zijn er evenveel als christelijke sektes,’ vond Jan, ‘maar waarom was hij volgens u ook een atypische leninist ?’

‘Daar waar Lenin een gecentraliseerde eenheidspartij voorstond, Juan, was de regering van Allende een alliantie van verschillende partijen die heel het linkse spectrum bestreken.’

Katja en Victor Hugo dronken alleen jus en luisterden wat meewarig naar die in hun ogen steriele conversatie. Waarom hechtten Marcos en Jan zoveel belang aan de rechtsstaat als het volk hongerde en leegbloedde ? Met haar handen zwaaiend hield Katja een discours over de Revolutie waarbij Victor Hugo aan haar lippen hing. De Revolutie, dat was in de eerste plaats het draaien van het Rad der Geschiedenis. Dat de Revolutie onschuldige slachtoffers maakte, was onvermijdelijk. Gottfried Wilhelm Hegel had zelf reeds gezegd : *Het Rad der Geschiedenis heeft menige onschuldige bloem vertrapt*. Het uiteindelijke doel was het omkeren van een onrechtvaardige wereldorde. Een wereldorde waarin Washington ondanks het zelfbeschikkingsrecht van ieder volk overal zijn wil opdrong dankzij het plaatselijke leger. Alleen in Cuba was het gelukt het door Washington gesteund leger omver te werpen. De vijf vijanden van de Revolutie – de Verenigde Staten, de industrielanden, de grootgrondbezitters, het leger en de kerk – waren er geneutraliseerd. Tegen de vage achtergrond van dat stervormig canvas tekende zich scherp de figuur van de Che af.

Jammer genoeg had zich na de Cubaanse revolutie een tegenbeweging ingezet. In naam van de nationale veiligheid sloegen zowel Washington als het leger terug en elimineerden de revolutionairen ook fysiek. Het bestrijden van de door Washington aan de macht gebrachte militaire dictatuur werd dan ook het hoofddoel. De dictatuur van het proletariaat kon wachten. Eerst moest de democratie met al haar rechten en vrijheden worden hersteld.

‘Hoe kan ik me in die strijd nuttig maken?’ vroeg Victor Hugo.

‘Sluit je aan bij het Patriottisch Front,’ fluisterde Katja hem toe.

‘Maar ik ben helemaal geen patriot, Katja. Ik ben internationalist.’

‘We willen de tiran dood. Al twaalf jaar zwaait hij de plak over Chili. Het wordt tijd dat hij verdwijnt!’

‘Wat moet ik dan doen?’

‘Ik weet wel iets voor jou,’ antwoordde Katja, die wist dat Victor Hugo ooit de zeeschelp die rond zijn nek hing van Neruda cadeau had gekregen.

‘Neruda,’ vervolgde ze, ‘was in Parijs ambassadeur op hetzelfde moment als mijn vader in Brussel. Zo weten we dat Neruda een enorme verzameling zeeschelpen cadeau heeft gedaan aan de universiteit van Chili. Eén zeeschelp heeft zijn weduwe Matilde echter bewaard. Ze werd hem door Mao zelf geschonken. Een *Thatcheria mirabilis*!’

‘Heeft die soms iets te maken met de Britse premier Thatcher?’

‘Welnee, domkop,’ grinnikte Katja. ‘Die schelp heet zo. Het is het nec plus ultra inzake zeeschelpen. De weduwe van Neruda heeft ze steeds bewaard, zoals jij je vechtersslak. Matilde Urrutia is in januari echter overleden. Gelukkig weten we dat ze instructies heeft gegeven om de schelp samen met haar te begraven. We kennen zelfs de exacte plek op het graf van de Neruda’s. Jij zou die wonderschelp in Isla Negra opnieuw kunnen opgraven en aan het Patriottisch Front